

7-SINF O'QUVCHILARINI KASBGA YO'NALTIRISH ISHLARINI SAMARALI TASHKIL ETISH TEXNOLOGIYASI

URAZALIYEV SHERXAN SHAVKAT ULI

Guliston davlat pedagogika instituti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18243422>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 31-dekabr 2025 yil

Ma'qullandi: 12-yanvar 2026 yil

Nashr qilindi: 14-yanvar 2026 yil

KEY WORDS

Kasbga yo'naltirish, kasb tanlash, o'quvchi shaxsi, psixologik xususiyatlar, yosh xususiyatlari, kasbiy qiziqish, kasbiy layoqat, ongli tanlov, motivatsiya, pedagogik yondashuvlar, psixologik yondashuvlar, interaktiv metodlar, diagnostik testlar, kasbiy kompetensiya, maktab psixologi, sinf rahbari, ota-onalar hamkorligi, ta'lim jarayoni

ABSTRACT

Mazkur maqolada 7-sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirish ishlarini samarali tashkil etish texnologiyasi masalalari yoritilgan. Unda o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda kasb tanlashga tayyorlash jarayonining mazmuni, bosqichlari hamda zamonaviy pedagogik va psixologik yondashuvlar tahlil qilingan. Shuningdek, maktab amaliyotchi-psixologi, sinf rahbari va ota-onalarning hamkorlikdagi faoliyati orqali kasbga yo'naltirish ishlarining samaradorligini oshirish usullari ko'rsatib berilgan. Maqolada interaktiv metodlar, diagnostik testlar va motivatsion mashg'ulotlardan foydalanish orqali o'quvchilarda kasbiy qiziqish, layoqat va ongli tanlov ko'nikmalarini shakllantirish imkoniyatlari asoslab beriladi.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri o'quvchilarni kelajak kasbini ongli tanlashga yo'naltirishdan iboratdir. Ayniqsa, 7-sinf bosqichi o'quvchilarida kasbiy qiziqishlar, moyillik va layoqatlar shakllana boshlaydigan muhim davr hisoblanadi. Ushbu yosh davrida o'quvchilarning psixologik va yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda kasbga yo'naltirish ishlarini tizimli va samarali tashkil etish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Kasbga yo'naltirish jarayoni faqatgina ma'lumot berish bilan cheklanmay, balki o'quvchilarning shaxsiy qiziqishlari, individual qobiliyatlari va imkoniyatlarini aniqlash hamda rivojlantirishga qaratilgan kompleks faoliyatni o'z ichiga oladi. Bu jarayonda zamonaviy pedagogik va psixologik texnologiyalardan foydalanish, interaktiv metodlar, diagnostik testlar hamda motivatsion mashg'ulotlarni qo'llash o'quvchilarda ongli kasb tanlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, kasbga yo'naltirish ishlarining samaradorligi maktab amaliyotchi-psixologi, sinf rahbari va ota-onalar o'rtasidagi uzviy hamkorlikka bevosita bog'liqdir. Mazkur maqolada aynan 7-sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirish ishlarini samarali tashkil etish texnologiyasi, uning mazmuni va amaliy ahamiyati yoritib beriladi. Shuningdek, kasbga yo'naltirish ishlarini tashkil etishda o'quvchilarning shaxsiy tajribasi, ijtimoiy muhit ta'siri hamda mehnat bozoridagi zamonaviy talablarni hisobga olish muhim hisoblanadi. Bugungi

kunda kasblarning tezkor o'zgarishi, yangi mutaxassisliklarning paydo bo'lishi o'quvchilarda moslashuvchanlik, mustaqil qaror qabul qilish va kelajak rejasini ongli shakllantirish ko'nikmalarini rivojlantirishni taqozo etadi. Shu bois kasbga yo'naltirish jarayoni uzluksiz, bosqichma-bosqich va tizimli ravishda olib borilishi zarur. Mazkur jarayonda psixologik diagnostika natijalariga tayangan holda o'quvchilarning qiziqishlari, moyilliklari va qobiliyatlarini aniqlash, ularni mos kasb yo'nalishlariga yo'naltirish muhim ahamiyat kasb etadi. Amaliy mashg'ulotlar, kasblar bilan tanishtiruvchi treninglar, kasb egalari bilan uchrashuvlar hamda hayotiy misollar asosida tashkil etilgan tadbirlar o'quvchilarning kasbiy dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qiladi. Natijada, ilmiy asoslangan va puxta rejalashtirilgan kasbga yo'naltirish ishlari 7-sinf o'quvchilarida o'z imkoniyatlarini to'g'ri baholash, kelajak kasbini ongli tanlash hamda ta'lim yo'nalishini to'g'ri belgilash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Bu esa o'z navbatida ta'lim sifati va jamiyatning kelajakdagi malakali kadrlar bilan ta'minlanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Kasbga yo'naltirish masalalari pedagogika va psixologiya fanlarida uzoq yillardan buyon tadqiq etib kelinayotgan dolzarb yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlarda kasbga yo'naltirish o'quvchilarning shaxsiy qiziqishlari, qobiliyatlari va jamiyat ehtiyojlari uyg'unligini ta'minlashga qaratilgan uzluksiz pedagogik-psixologik jarayon sifatida talqin etiladi. Mazkur jarayonning nazariy asoslari va amaliy jihatlari ko'plab olimlar tomonidan turlicha yondashuvlar asosida o'rganilgan. Xususan, mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar o'smirlik davrida kasbiy o'zini aniqlash jarayonining psixologik xususiyatlariga alohida e'tibor qaratganlar. Tadqiqotlarda 7-sinf o'quvchilari yoshiga xos bo'lgan qiziqishlarning beqarorligi, taqlidga moyillik va tashqi ta'sirlarga sezgirlik kabi jihatlari kasb tanlash jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatishi ta'kidlangan. Shu bois adabiyotlarda kasbga yo'naltirish ishlarini erta bosqichdan boshlash va uni tizimli tashkil etish zarurligi asoslab berilgan.

Pedagogik adabiyotlarda kasbga yo'naltirish jarayonini tashkil etishda zamonaviy ta'lim texnologiyalari, interaktiv metodlar hamda faol o'qitish usullaridan foydalanishning samaradorligi ko'rsatib o'tiladi. Ayniqsa, treninglar, rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar va loyiha faoliyati orqali o'quvchilarning kasbiy qiziqishlarini aniqlash va rivojlantirish mumkinligi ilmiy manbalarda qayd etilgan. Psixologik manbalarda esa kasbiy yo'naltirishda diagnostik metodlarning o'rni muhimligi ta'kidlanadi. Qiziqish, layoqat, temperament va shaxs tiplarini aniqlashga qaratilgan testlar o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda kasb tanlashga yordam berishi ilmiy jihatdan asoslangan. Shuningdek, maktab amaliyotchi-psixologi, sinf rahbari va ota-onalar hamkorligining kasbga yo'naltirish jarayonidagi ahamiyati ko'plab tadqiqotlarda alohida qayd etilgan. Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, 7-sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirish ishlarini samarali tashkil etish yosh va psixologik xususiyatlarni inobatga olgan, zamonaviy pedagogik-psixologik texnologiyalar asosida olib boriladigan kompleks yondashuvni talab etadi. Mazkur maqolada ushbu ilmiy yondashuvlar asosida kasbga yo'naltirish ishlarini takomillashtirish masalalari yoritiladi. Shuningdek, o'zbek olimlarining ilmiy izlanishlarida ham o'quvchilarni kasbga yo'naltirish muammolari keng yoritilgan. Jumladan, Z.T. Nishonova o'z tadqiqotlarida o'smirlik davrida kasbiy o'zini anglash jarayonining psixologik mexanizmlarini tahlil qilib, kasb tanlashda shaxsning individual-psixologik xususiyatlarini hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi. Olimaning fikricha, o'quvchilarning qiziqish va layoqatlarini erta aniqlash ularning kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyatini belgilovchi muhim omillardan biridir. Shu bilan birga, G.B. Shoumarov tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda kasbga yo'naltirish jarayonida ijtimoiy muhit, oila va ta'lim muassasasining o'zaro hamkorligi muhim ahamiyat kasb etishi

asoslab berilgan. U o'z asarlarida maktab psixologi va pedagoglarning hamkorlikdagi faoliyati o'quvchilarda kasbiy motivatsiyani shakllantirishda samarali natija berishini ilmiy dalillar bilan ko'rsatib beradi.

Mazkur o'zbek olimlarining ilmiy qarashlari shuni ko'rsatadiki, 7-sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirish ishlarini tashkil etishda milliy tajriba, psixologik-pedagogik yondashuvlar hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalarini uyg'unlashtirish muhim ahamiyatga ega. Bu esa kasbga yo'naltirish ishlarining samaradorligini oshirish va o'quvchilarning kelajak kasbini ongli tanlashga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot 7-sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirish ishlarini samarali tashkil etish texnologiyasini ilmiy asosda o'rganish, tahlil qilish hamda amaliyotga joriy etish maqsadida olib borildi. Tadqiqot metodologiyasi tizimli, shaxsga yo'naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuvlar asosida ishlab chiqildi. Ushbu yondashuvlar o'quvchilarning yosh va individual-psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda kasbiy qiziqish va layoqatlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot jarayonida nazariy va empirik metodlardan kompleks tarzda foydalanildi. Nazariy metodlar sifatida pedagogik va psixologik adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish va tizimlashtirish usullari qo'llanildi. Bu orqali kasbga yo'naltirish masalasining ilmiy-nazariy asoslari, mavjud yondashuvlar, ilg'or tajribalar va zamonaviy texnologiyalar chuqur o'rganildi hamda tadqiqotning konseptual asoslari belgilab olindi.

Empirik tadqiqotlar umumta'lim maktablarining 7-sinf o'quvchilari ishtirokida olib borildi. Tadqiqotda o'quvchilarning kasbiy qiziqishlari, moyilliklari, layoqatlari va motivatsiya darajasini aniqlash maqsadida psixologik diagnostika metodlaridan foydalanildi. Jumladan, kasbiy qiziqishlarni aniqlashga qaratilgan so'rovnomalar, shaxsiy xususiyatlarni baholovchi testlar, kuzatuv va suhbat metodlari keng qo'llanildi. Ushbu metodlar yordamida o'quvchilarning individual imkoniyatlari va ehtiyojlari aniqlanib, ularni kasbga yo'naltirishda differensial yondashuvni ta'minlash imkoniyati yaratildi. Tadqiqot jarayonida tajriba-sinov ishlari muhim o'rin egalladi. Tajriba-sinov ishlari bir necha bosqichda amalga oshirildi. Dastlabki bosqichda o'quvchilarning kasbga oid bilimlari, qiziqishlari va kasb tanlashga bo'lgan munosabati aniqlanib, boshlang'ich holat tahlil qilindi. Keyingi bosqichda esa maxsus ishlab chiqilgan kasbga yo'naltirish texnologiyasi amaliyotga joriy etildi. Ushbu texnologiya interaktiv metodlar, trening mashg'ulotlari, kasbiy diagnostika, motivatsion suhbatlar hamda kasblar bilan tanishtiruvchi tadbirlarni o'z ichiga oldi. Kasbga yo'naltirish mashg'ulotlari jarayonida muammoli vaziyatlar, rolli o'yinlar, guruhviy ishlar va muhokamalar tashkil etildi. Bu esa o'quvchilarning faolligini oshirish, mustaqil fikrlash va ongli qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qildi. Shuningdek, kasb egalari bilan uchrashuvlar, kasblar haqidagi videomateriallar va hayotiy misollardan foydalanish orqali o'quvchilarning kasbiy dunyoqarashi kengaytirildi.

Tadqiqotda maktab amaliyotchi-psixologi, sinf rahbari va ota-onalar bilan hamkorlikda ish olib borildi. Ota-onalar uchun maxsus suhbatlar va maslahatlar tashkil etilib, ularning farzand kasb tanlash jarayonidagi o'rnini va mas'uliyati tushuntirildi. Bu hamkorlik kasbga yo'naltirish ishlarining uzluksizligi va samaradorligini ta'minlashga xizmat qildi. Har bir o'quvchining shaxsiy qobiliyatlari, iqtidori va kasbiy motivatsiyasi inobatga olinib, ularni mos kasb yo'naltirishlariga yo'naltirish tizimi ishlab chiqildi. Buning uchun maxsus testlar, so'rovnomalar, interaktiv mashg'ulotlar va rol o'yinlaridan keng foydalanildi. Ushbu metodlar o'quvchilarning kasbga bo'lgan qiziqishini oshirish, o'z imkoniyatlarini to'g'ri baholash va

kelajak kasbini ongli tanlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qildi. Tadqiqot davomida kuzatuv va suhbat metodlari ham qo'llanilib, o'quvchilarning psixologik holati, shaxsiy xususiyatlari va ijtimoiy muhit ta'siri o'rganildi. Bu esa kasbga yo'naltirish jarayonini yanada individualizatsiya qilish va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirish imkonini berdi. Shu bilan birga, o'quvchilarning qiziqishlari va layoqatlari haqida ma'lumotlarni tizimli qayd etish orqali ularning rivojlanish dinamikasi kuzatildi va kerakli pedagogik ta'sirlar rejalashtirildi.

Tadqiqotda o'quvchilarning kasbiy qaror qabul qilish jarayonini qo'llab-quvvatlash uchun maktab amaliyotchi-psixologi, sinf rahbari va ota-onalar bilan faol hamkorlik amalga oshirildi. Ota-onalar bilan individual maslahatlar, guruhli uchrashuvlar va seminarlar tashkil etilib, ularning farzandlarining kasb tanlash jarayonidagi roli tushuntirildi. Shu tarzda, kasbga yo'naltirish ishlarining samaradorligi nafaqat o'quvchilarning ichki motivatsiyasi, balki maktab va oilaning uzviy hamkorligiga ham bog'liq ekanligi amaliy jihatdan isbotlandi. Natijada, tadqiqot metodologiyasi kasbga yo'naltirish jarayonining kompleks, tizimli va uzluksiz bo'lishi lozimligini ko'rsatdi. U o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda interaktiv va psixologik metodlarni qo'llash orqali samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Shu asosda, tadqiqot amaliy natijalari 7-sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirish bo'yicha samarali texnologiyalarni ishlab chiqish va ularni ta'lim jarayoniga joriy etishga imkon yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mazkur tadqiqot jarayonida 7-sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirish ishlarini samarali tashkil etish texnologiyasini amaliy jihatdan tekshirish va tahlil qilishga alohida e'tibor qaratildi. Tadqiqot ikki asosiy bosqichda olib borildi: birinchi bosqichda o'quvchilarning kasbiy qiziqishlari, moyilliklari va layoqatlari diagnostika usullari orqali aniqlandi, ikkinchi bosqichda esa ishlab chiqilgan kasbga yo'naltirish texnologiyasi amaliyotga joriy qilindi va uning samaradorligi baholandi.

Birinchi bosqichda o'quvchilarga so'rovnomalar, testlar va psixologik kuzatuvlar orqali kasbiy qiziqish va imkoniyatlari aniqlashga qaratilgan diagnostik tadbirlar o'tkazildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, 7-sinf o'quvchilarining 45 foizida kasb tanlashga bo'lgan qiziqish aniq shakllanmagan, 30 foizida qiziqishlarning yo'nalishi noaniq, faqat 25 foizida esa aniq kasbga qiziqish va moyillik kuzatildi. Bu yosh guruhidagi o'quvchilar uchun kasbiy qaror qabul qilish jarayoni hali shakllanayotganligini, shuning uchun kasbga yo'naltirish ishlarining tizimli va uzluksiz bo'lishi zarurligini ko'rsatadi. Ikkinchi bosqichda ishlab chiqilgan texnologiya asosida interaktiv mashg'ulotlar, treninglar, rolli o'yinlar, kasblar bilan tanishtiruvchi tadbirlar va diagnostik testlar o'quvchilarga tatbiq qilindi. Mashg'ulotlar davomida o'quvchilarning faolligi, ishtirokchanligi va kasbiy qiziqishi muntazam qayd etildi. Mashg'ulotdan so'ng olib borilgan tahlil shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarning 60 foizida kasbiy qiziqish va aniq moyillik sezilarli darajada oshgan, 25 foizida qiziqishning yo'nalishi yanada aniqlashgan, 15 foizida esa minimal o'zgarish kuzatildi.

Tahlil jarayonida o'quvchilarning individual imkoniyatlari va layoqatlarini inobatga olgan holda kasbga yo'naltirish metodlarini qo'llash samaradorligi yuqori ekanligi aniqlangan. Masalan, o'quvchilar bilan rolli o'yinlar va muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda ularning qaror qabul qilish, muammolarni hal qilish va ijodiy yondashuv ko'nikmalari sezilarli darajada oshgani kuzatildi. Shu bilan birga, guruh ishlari va muhokamalar orqali o'quvchilarning kommunikativ va ijtimoiy ko'nikmalari mustahkamlandi, bu esa kasbiy yo'nalishdagi ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yordam berdi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kasbga yo'naltirish ishlarining samaradorligi o'quvchilarning psixologik va yosh xususiyatlarini hisobga olish, interaktiv va motivatsion metodlarni qo'llash, shuningdek, maktab amaliyotchi-psixologi, sinf rahbari va ota-onalar bilan uzviy hamkorlikni yo'lga qo'yish bilan bevosita bog'liqdir. Shu asosda ishlab chiqilgan texnologiya 7-sinf o'quvchilarida kasbiy qiziqishlarni aniqlash, ularni rivojlantirish va kelajak kasbini ongli tanlash ko'nikmalarini shakllantirishda sezilarli natijalar berdi. Bundan tashqari, tadqiqot davomida o'quvchilarning kasbiy motivatsiyasi va qiziqishlari bilan bog'liq ma'lumotlarni statistik tahlil qilish amalga oshirildi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, kasbga yo'naltirish texnologiyasi qo'llanilgan sinflarda o'quvchilarning kasbga oid bilimi va qiziqishi sezilarli darajada oshgan, qaror qabul qilish qobiliyati rivojlangan, shaxsiy layoqat va imkoniyatlarini baholash ko'nikmalari mustahkamlangan. Bu esa kasbga yo'naltirish jarayonining samaradorligi va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Tahlil natijalari kasbga yo'naltirish ishlarini tizimli, individual yondashuvga asoslangan va interaktiv metodlar bilan boyitilgan holda tashkil etish o'quvchilarda kasbiy qiziqish, layoqat va ongli kasb tanlash ko'nikmalarini shakllantirishda yuqori samaradorlik berishini ko'rsatdi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari maktablar uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqish, kasbga yo'naltirish ishlarini takomillashtirish va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ko'maklashish imkoniyatlarini yaratadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot 7-sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirish ishlarini samarali tashkil etish texnologiyasini o'rganishga qaratildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarning kasbiy qiziqishlari, moyilliklari va layoqatlarini aniqlashda psixologik diagnostika va interaktiv metodlardan foydalanish samarali natija beradi. Shuningdek, maktab amaliyotchi-psixologi, sinf rahbari va ota-onalar bilan uzviy hamkorlik kasbga yo'naltirish jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotda ishlab chiqilgan texnologiya o'quvchilarda kasbiy qiziqishlarni rivojlantirish, ongli kasb tanlash ko'nikmalarini shakllantirish hamda shaxsiy layoqat va imkoniyatlarini baholashni ta'minlashga xizmat qilishi aniqlangan. Shu asosda, kasbga yo'naltirish jarayoni tizimli, uzluksiz va individual yondashuvga asoslangan holda olib borilishi lozimligi tasdiqlandi.

- 7-sinf o'quvchilari orasida kasbga oid qiziqish va moyillikni aniqlashda psixologik diagnostika samarali vosita ekanligi kuzatildi.
- Interaktiv mashg'ulotlar, rolli o'yinlar va muammoli vaziyatlar o'quvchilarda kasbiy qaror qabul qilish va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.
- Maktab psixologi, sinf rahbari va ota-onalar bilan uzviy hamkorlik kasbga yo'naltirish ishlarining samaradorligini oshiradi.

Takliflar

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

- 7-sinf o'quvchilari uchun kasbga yo'naltirish ishlarini tizimli va bosqichma-bosqich olib borish, har bir o'quvchining individual qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olish.
- Interaktiv metodlar, treninglar, rolli o'yinlar va muammoli vaziyatlar orqali o'quvchilarda kasbiy qiziqish va ongli tanlov ko'nikmalarini shakllantirish.
- Ota-onalar, sinf rahbari va maktab psixologi bilan uzviy hamkorlikni yo'lga qo'yish orqali kasbga yo'naltirish ishlarining samaradorligini oshirish.

- O'quvchilarning kasbiy qiziqishlari va layoqatlarini muntazam diagnostika qilish va natijalarni shaxsiy rivojlanish rejasiga integratsiya qilish.
- Maktabda kasbga yo'naltirish texnologiyalarini doimiy takomillashtirish va zamonaviy pedagogik-psixologik yondashuvlarni joriy etish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Bolalarga o'smirlarga maslaxat berishda yosh psixologik yondashuv/Ed. G.V.Burmenskoy E. I.Zaxarova O.A.Karabova va boshqalar., „Akademiya, 2012.-112s 5.
2. Ismoilovna, A. Z. (2022). Prerequisites for identifying gifted children and shaping their abilities. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 12(6), 308- 311.
3. Karakulovich, J. A., & Ismoilovna, A. Z. (2021). PSYCHOLOGICAL STUDY OF EMOTIONS AND EMOTIONS IN WORLD PSYCHOLOGY. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 9(10), 419-421.
4. Nishonova Z.T., Kamilova N.G', Abdullayeva D.U., Xolinazarova M.X. «Rivojlanish psixologiyasi. Pedagogik psixologiya» -Toshkent: 2017, 241-b
5. N.Ismoilova, D.Abdullayeva "Ijtimoiy psixologiya" -TOSHKENT: 2013, 130-b
6. Z. Begimqulov. "Kasb qanday tanlanadi" T: 2012. 260-b
7. Safarova R. G', Ibragimov X. I., Musayev U. Q. Yoshlarni kasbga yo'naltirish:muammo va yechimlar. //Xalq ta'limi, 2014, № 5, 8-31-b.
8. Кернберг О.Ф. Агрессия при расстройствах личности и перверсиях. М, 1998134 с
9. Ш.Мустафаева. «Усмир психологияси: биз билмаган жихатлар». Фаргона-2015, 7-б.
- 10.Ziyocom.uz
- 11.Ziyonet.com
- 12.<https://cyberleninka.ru/>